

uit de literatuur

ORGANISATIECOMMUNICATIE

Howard H. GREENBAUM, Raymond L. FALCIONE, Susan A. HOLLWEG and Associates, **Organizational Communication. Abstracts, Analysis and Overview**, Sage Publication, Beverly Hills London New Delhi, 1984, Vol. 9, 383 blz.

Dit (negende) volume omvat inhoudelijke, korte beschrijvingen over 1.195 publikaties, hoofdzakelijk verschenen in 1982-1983, en thuishorend in het vakgebied "organisatiecommunicatie".

De doelstellingen van de uitgevers zijn:

- (1) verschaffen van uitgebreid referentiemateriaal en informatie;
- (2) uitwerking van een gecommentarieerde bibliografie;
- (3) ontwikkeling van een geschikt classificatiesysteem voor dit vakgebied.

Ieder volume begint met een uitgebreide monografie over één specifiek onderwerp. In dit volume betreft het een uitstekend overzicht over "communicatie-feedback en taakprestaties in organisaties".

D.V.

COMMUNICATIEPOLITIEK

Everette DENNIS en John MERRILL, **Basic Issues in Mass Communication. A Debate**, MacMillan, New York, 1984, 201 blz.

Er wordt wel eens beweerd dat er nergens zo weinig 'gecommuniceerd' wordt als in het mediawereldje van communicatiespecialisten en journalisten dat zich beroepshalve met communicatie hoort in te laten. Misschien een dooddoener; maar toch valt op hoe vaak iemand zijn eigen visie voor waar aanneemt, en elk daartegen ingaand argument als retoriek of ideologie van de hand wijst. Tot een 'two-way' discussie - of een machtsvrije communicatie in de Habermasiaanse betekenis - laat men zich haast nooit verleiden. Ook communicatiehandboeken lijden aan dit euvel.

Dennis en Merrill's boek vormt hierop een waardevolle uitzondering. Vooreerst hebben ze de 13 heetste hangijzers in het sociale communicatiedebat geselecteerd. Dat zijn achtereenvolgens: de persvrijheid, de relatie tussen de media en de overheid, het recht op informatie, de toegang tot de media, het mediapluralisme, de macht van de media, de kwaliteit van de media-inhoud, de journalistieke objectiviteit, de nieuwsgaring, wat is nieuws, journalistiek als beroep, persraden en ethiek, en het westers communicatie-imperialisme. Vervolgens pogen ze per onderwerp de pro- en contra-argumenten op een rijtje te zetten. Daarvoor gebruiken ze de techniek van woord en wederwoord waarbij de ene optreedt als aanklager en de andere diens stellingen poogt te weerleggen.

Dit levert een uiterst boeiende confrontatie op die, vb. in de klassituatie, tot een geanimeerde discussie kan leiden.

J.S.

LITERATUUR

R.J.C. Cornegoor e.a., **Literatuur in verdrinking**, Muiderberg, Coutinho, 1983, 85 blz.

De titel van dit boekje (een bundeling van de teksten van de algemene colleges van de Haagse Leergangen tijdens het cursusjaar 1982-83) dekt maar een deel van zijn inhoud. Eigenlijk behandelen alleen de opstellen van C.P. de Back (over de literatuur in de DDR) en van J.W. Schulte Nordholt (over de negerliteratuur in de V.S.) de problematiek van schrijvers die te worstelen hebben ófwel met staatscensuur, ófwel met sociale vooroordelen. De andere, overigens interessante, lezingen handelen resp. over de (nauwelijks bestaande) literatuur van de Katharen van de 12e tot 14e eeuw (R.J.C. Cornegoor), de Doperse literatuur in de Nederlanden in de 16e en 17e eeuw (S.B.J. Zilverberg) en de Indonesische auteur Pramoedya Ananta Toer (Gerard Termorshuizen).

J.M.P.

RECLAME

Nicole EVERAERT-DESMEDT, **La communication publicitaire. Etude semio-pragmatique**, Louvain-la-neuve, Cabay, 1984, 307 blz. (geïllustreerd).

In deze publikatie van het Département de communication sociale van de UCL, de 12e in de reeks "Questions de communication", onderzoekt de auteur reclame-uitingen, nl. geïllustreerde advertenties, op hun persuasieve structuur. De methode die zij daarbij aanwendt is gebaseerd op een combinatie van de

taalhandelingstheorie (Austin, Searle) met de narratieve semiotiek van Greimas. De in woorden en/of beelden geformuleerde taalhandelingen, die men in een advertentie kan aantreffen, zijn van *indirecte* aard. Zij sporen de consument niet rechtstreeks aan het produkt in kwestie te kopen, maar beperken zich tot het constateren van de eigenschappen van het produkt of van de tevredenheid die de gebruiker ervan uit. Via deze constaterende en niet-dirigerende taalhandelingen (die de eigenlijke bedoelingen van de zender verbergen) krijgen zowel het produkt als de gebruiker een aantal positieve kwaliteiten toebedeeld. De propositionele inhoud van deze handelingen bestaat uit de bevestiging dat het gebruik van het produkt de gewenste voldoening zal geven en noemt al bij voorbaat de redenen waarom de consument het produkt zal willen kopen.

De schrijfster toont aan dat de principes van de narratieve semiotiek (actantieel schema, semiotisch vierkant, het narratieve programma, de drie niveaus van de betekenisproductie etc.) ons een goed inzicht kunnen verschaffen in de wijze waarop een advertentie haar 'verhaal' vertelt, d.w.z. de potentiële koper van het produkt overtuigt van de waarde van het produkt. Minder uitvoerig gaat zij in op een aantal andere factoren waarop in advertenties eveneens diverse 'retorische operaties' worden uitgevoerd, zoals de wijze waarop de geloofwaardigheid van de zender wordt geponeerd, het contact met de consument gelegd wordt of wordt geappelleerd aan de wensen en normen van die consument. Maar de manier waarop zij de taalhandelingstheorie toepast en haar uiteenzetting van de mogelijkheden die de theorie van Greimas voor het analyseren van reclameboodschappen inhoudt, zijn hoogst interessant en vormen ongetwijfeld een waardevolle aanvulling van andere methoden die voor hetzelfde doel gebruikt worden.

J.M.P.

TAAL EN POLITIEK

M. CRANSTON en P. MAIR (eds.), **Langage et politique. Language and Politics**, Bruylant, Brussel, 1982, 219 blz.

E. VEDUNG, **Political Reasoning**, Sage, Londen, 1982, 232 blz.

G. KURZ (Hrsg.), **Sprache und Literatur, 51: Sprache und Politik**, Wilhelm Fink, München, 1983, 109 blz.

M. SHAPIRO (ed.),
Language and Politics,
Basil Blackwell, Oxford, 1984, 2651 blz.

Het samenbrengen van taal en politiek leidt blijkbaar tot alles: taal en macht, het taalgebruik van politici, taalpolitiek, taalkritiek, de politieke filosofie die tevoorschijn komt uit een bepaalde taal filosofie, taal en ideologie, enz.

Het overloze en heterogene dat deze combinatie met zich mee blijkt te brengen wordt duidelijk geïllustreerd door bovenstaande werken. Het boek van Vedung, *Political Reasoning*, is in dit verband nog het meest homogene, maar daarom nog niet het beste. Zoals de titel aanduidt, behandelt Vedung de manier waarop in de politiek geredeneerd wordt, waarbij hij deze redeneringen kritisch toetst aan een aantal criteria waaraan een gezonde redenering dient te beantwoorden. Spijtig genoeg wil de auteur hierbij te veel doen: én een methodologie (annex epistemologie) uitwerken voor de analyse van politieke boodschappen, én een concrete beschrijving, evaluatie geven van deze boodschappen. Het laatste wordt hierbij volledig overwoekerd door het eerste.

De vaak geformuleerde opvatting dat politieke taal niet anders dan des duivels kan zijn, komt ook tot uiting in nr. 51 van het tijdschrift *Sprache und Literatur*. In een inleidend artikel bespreekt R. Wimmer de mogelijkheid en modaliteiten van een taalkritiek, in de andere artikels wordt o.m. aandacht besteed aan de ideologie in krantenberichten, politieke metaforen, taalpolitiek in het Derde Rijk, enz.

Alhoewel de minst homogene, zijn de werken die resp. door Shapiro en door Cranston en Mair werden uitgegeven de meest interessante. *Langage et politique. Language and Politics* bevat de referaten van een colloquium dat te Firenze aan dit onderwerp werd gewijd. Naast boeiende artikels over politieke symbolen (S.Cotta) en over politieke metaforen (K. Minogue), valt vooral de bijdrage van G. Steiner op waarin hij een parallel trekt tussen de taal filosofie van enkele auteurs (waaronder Heidegger) en hun politieke filosofie. In *Language and Politics* heeft M. Shapiro een aantal reeds vroeger verschenen teksten gebundeld. Opvallend hierbij is de dominante aanwezigheid in vele teksten (die meestal politiek-filosofisch van aard zijn) van het Franse (post)structuralisme en meer bepaald van Foucault. Diens *L'ordre du discours* werd dan ook vertaald in deze bundel opgenomen.

L.V.P.

CULTUURONDERZOEK

K. MELISCHEK, K.E. ROSENGREN, J. STAPERS (ed.),
Cultural Indicators: An International Symposium,
Wenen, 1984, (Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften).

Het "cultureel indicator"-onderzoek, gestart in de late jaren zestig in de USA, is de jongste jaren in Europa druk beoefend. In 1982 werd in Wenen zelfs een "Symposium on Cultural Indicators for the Comparative

Study of Culture" opgezet, waar de Europese onderzoekers hun werk konden presenteren en bespreken. Van dat symposium is een volumineus verslagboek gepubliceerd dat rustig een "state of art"-rapport mag genoemd worden. Het bevat zowel generaliserende-theoretische bijdragen als onderzoeksverlagen. In verscheidene bijdragen wordt gewezen op de moeilijkheden van het cultureel indicator-onderzoek, maar de totaalindruk is er één van optimisme, van geloof in de beschikbaarheid van - eindelijk! - een waardevol werktuig voor de analyse van cultuur.

G.D.M.

NIEUWE MEDIA

X.,
Progris Bildschirmtext Report,
Progris Projectgruppe Informationssysteme GmbH, 1984, 179 blz.

Het Progris Bildschirmtext rapport (Bildschirmtext in de Duitse benaming voor videotext) is ingedeeld in vier delen.

In een eerste deel wordt de infrastructuur en de techniek van videotext beschreven. Daarbij wordt heel wat aandacht besteed aan de in de DBR gebruikte CEPT-standaard. Tevens worden de karakteristieken van videotext (interactiviteit, selectiviteit,...) op een rijtje gezet.

In het tweede deel worden de editor-faciliteiten voor de invoer van teksten en grafieken en de daarbij gebruikte apparatuur en software beschreven (editor-terminal, printer, opslag-media, e.d.).

In het derde deel wordt een overzicht gegeven van de firma's die Bildschirmtext hard- en software leveren met produktbeschrijving en adres.

In een laatste deel worden, vanuit de praktijkervaring van enkele informatieleveranciers, enkele bijdragen geleverd omtrent o.m. videotext en toerisme, kerk en verzekeringswezen.

D.D.G.

P.J. HILLS, (ed.),
Trends in Information Transfer,
Frances Pinter Ltd., London, 1982, 187 blz.

"Trends in Information Transfer" kan als een vervolg worden beschouwd op het vorige boek dat onder de redactie van Hills tot stand kwam, nl. "The Future of the Printed Word" (Frances Pinter, 1980 en Greenwood Press, 1980). Terwijl in dit laatste enkele technieken worden beschreven in het domein van het "elektronisch publiceren", wordt in "Trends in Information Transfer" op een eerder beschouwende wijze ingegaan op toekomstige middelen om informatie te verspreiden en op de veranderingen die de introductie van deze technieken kan teweegbrengen in het huidige informatie-milieu.

Het boek bevat onder meer artikels over het gebruik van microfiches voor het verspreiden van informatie, over on-line publishing, videotext in Groot-Brittannië, het gebruik van nieuwe technologieën in bibliotheken en de verhouding tussen informatietechnologie en menselijke (interpersonele) communicatie. Het boek eindigt met een aantal bedenkingen en stellingen

van uitgever over nieuwe technieken voor informatiedistributie.

D.D.G.

A. SIMPSON,
Planning for the Office of the Future,
Gower Publishing Co., Aldershot, 1981/1982,

De zedelijke 'Office of the Future'-serie geeft een overzicht van de huidige beschikbare technologie in het domein van de zg. bureautica. Het doel van de boekjes is bedrijfsleiders op een bondige wijze in te lichten over beschikbare systemen en technieken en hen te helpen in de planning van eigen automatiseringsconcepten.

'Planning for the Office of the Future' (nr. 1) geeft een overzicht van verschillende bureautica-producten en situeert hun plaats in het kantoor van de toekomst.

'Planning for Electronic Mail' (nr. 2) gaat meer specifiek in op de wijze waarop een elektronisch brievenbusstelsel kan worden uitgebouwd en somt een aantal voordelen op van elektronisch brievenverkeer.

'Planning for Word Processing' (nr. 3) gaat in op de voordelen van tekstverwerking en op de beschikbare technologie.

'Planning for Telecommunications' (nr. 4) behandelt de mogelijke telecommunicatie-infrastructuur van het huidige en toekomstige kantoor en illustreert de impact hiervan door middel van een aantal praktijkvoorbeelden.

'Planning for Office Microcomputers' (nr. 5) beschrijft de toepassingen waarvoor microcomputers in het kantoor (zullen) kunnen worden gebruikt.

'Planning for Information Handling' (nr. 6) handelt over systemen om de (toenemende) informatiestroom binnen het moderne kantoor te verwerken.

Deze serie geeft een vrij volledig overzicht van wat onder het begrip 'bureautica' kan worden verstaan.

D.D.G.

De bijdragen in dit nummer zijn van:

Lieve SMEETS, lic. in de Communicatiewetenschap, K.U.Leuven.

Antoon BOON, lic. in de Communicatiewetenschap en lic. in de Rechten, K.U.Leuven.

Raf PAUWELS, Wim PAUWELS en Stefan VAN ROMPAEY, student in de Eerste Licentie Communicatiewetenschap, K.U.Leuven.

Nadine CURIAS, lic. in de Communicatiewetenschap, K.U.Leuven.

Prof. Dr. Niel POSTMAN, Professor of Media Ecology aan de New York University.